

MEMĂNĂTORUL

Anul IX — No. 16 și 17

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18 Aprilie 1910.

CUPRINSUL

- I. Scurtu. — Ce putem învăța din viața M. S. Regelui Carol I.
- C. Sandu-Aldea. — Brigadierul Frunză (schită).
- D. Nanu. — Othello (tragedie de Shakespeare).
- I. Ăgărbiceanu. — Calea Victoriei (impresii).
- P. Papahagi. — Istro-România.
- N. Beldiceanu. — Pustiul Casei (poesie).
- George Ionescu. — Tipografia «Cantora foaii sătești» din Iași.
- N. Bănescu. — Vechile Boerii ale țării românești (din dicționarul lui Golescu).
- V. Lascar. — Eu m'am născut (poesie).
- Cronica. — Informațiuni literare și artistice. Revista revistelor streine.

Redacția : Str. Vântului 12

și

Administrația : Str. Transilvaniei 13

BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL

În țară 10 Lei
În străinătate 12 »

30 Bani Numărul

APARE :

C. SANDU-ALDEA

APE MARI nuvele și schițe.

AU APĂRUT :

I. BOTENI

CASA DIN MUSCEL nuvele și schițe.

DIN SATUL NOSTRU nuvele și schițe

IN ZILE DE VACANȚA nuvele și schițe.

HERZ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NOAPTEA INVIERII dramă în 3 acte.

SOCIETATEA ROMÂNĂ

PENTRU

INDUSTRIA OXIGENULUI, ACETILENEI ȘI ALTE GAZE

BUCUREȘTI

Director general, S. EDW. HUBLIN

UNICA FABRICĂ ÎN ORIENT

pentru

ACETILENA DIZOLVATĂ

Cel mai eficient combustibil pentru iluminat. Lumină plăcută, și igienică liberă
de orice pericol.

SEMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ

COLABORATORI: I. Adam., I. Agârbiceanu., N. N. Beldiceanu., I. Borcia., I. Boteni., Al. Doinaru., N. Dunăreanu., Elena Farago., G. Gane., A. Herz., Constanța Hodoș., G. Lazăr., G. M. Murgoci., G. Murnu., D. Nanu., C. Osiceanu., P. Papahagi., Ecaterina Pitiș., St. Pop., A. Popovici-Bănățeanu., Em. Protopopescu., I. Răducanu., Radu Rosetti., G. Rotică: L. Russu., C. Sandu-Aldea., I. Scurtu., I. U. Soricu. Artur Stavri., C. Teodorescu., G. Tutoveanu., G. Vâlsan., ș. a.

CE PUTEM ÎNVĂȚA DIN VIAȚA M. S. REGELUI CAROL I

— Cuvântare școlară, rostită la serbarea din 7 Aprilie a Seminarului Nifon

Domnilor **SOCIETATEA** Domnilor Colegi!

Serbătorim astăzi șaptezeci și unul de ani împliniți dela nașterea Majestății Sale Regelui nostru. Pentru a patruzeci și patra oară, sufletele țării tresaltă de bucurie și recunoștință, înălțând către Atotputernicul rugile mulțumirii unui neam întreg pentru trimisul Providenței în scaunul Domniilor române.

Viața Majestății Sale Regelui, faptele și jertfele Sale uriașe, le cunoaștem, le admirăm cu toții. Nu se poate pricepe fără de ele istoria României moderne, istoria renașterii politice și culturale a poporului românesc.

Din partea mea, care sunt printre D-voastră unul din cei mai tineri, ar fi cu totul nepotrivit să vă vorbesc, în aceste momente, despre personalitatea măreață, despre domnia strălucită a celui dintâi Rege român. Atâția dintre D-voastră au văzut, cu sufletul plin de uimire, răsăritul soarelui celui nou pe cerul țării noastre. Cei mai venerabili dintre D-v. erau oameni aproape formați, când se arătară zorile Domniei, care avea să întemeeze pentru toate timpurile monarhia și dinastia română ereditară. Sunt printre noi unii, cari au avut fericirea să-și descopere capetele în fața Domnului, întors cu laurii biruinței de pe câmpul luptelor pentru neatârnamarea țării; să-L aclame, în ziua așezării coroanei de oțel pe mândrul Său cap; să privească aveau desfășurarea minunatei epopoi a liberării României.

Față cu aceștia, cine vă vorbește este prea tânăr și nu poate fi chemat să învie timpuri cari trăesc în sufletele lor. Dar față de voi,

dragii mei elevi, eu mă simt mai apropiat prin vârstă și numai vouă se cuvine a vă vorbi despre omul fără de moarte, care poartă în mâinile Sale de viteaz destinele țării noastre.

Fie-mi deci îngăduit, Domnilor epitropi și colegi, a mă adresa în deosebi elevilor acestui așezământ, ale cărui temelii le-a pus marele Mitropolit, prea fericitul în Domnul, Nifon Archi-păstorul.

Dragi elevi !

Pe când eram asemenea celor mai tineri dintre voi, citeam cu sufletul aprins, sorbiam cu nesațiu istoria războiului nostru din 1877 și mi se părea că o comoară de basme eroice se așterne înaintea-mi. Astăzi mi-aduc aminte, cu duioșie, de acele zile senine ale copilăriei și în fața voastră mă cuprinde vraja lor de odinioară.

Ca și vouă astăzi, atunci mi se părea că Prinții, Regii, Impărații, sunt oamenii cei mai fericiți ai pământului. Credeam, că lângă leagănul lor de aur și pietre scumpe, se adună numai ursitoarele norocului. Credeam că ei sunt sorociți să trăiască raiul pe pământ, acoperiți de belșugul mulțumirilor, slăviți de o lume întreagă. Credeam că nici o grijă nu le poate brăzda fruntea, nici o durere nu le poate întuneca privirea, nici o suferință nu le poate pleca trupul. Ei mi se păreau vecinic tineri, vecinic frumoși și voioși, precum sunt numai Feții-Logofeții basmelor noastre.

Așa se înfățișează chipul și soarta vlăstarelor de neam domnesc în sufletele naive ale copiilor. Oglinda acestor suflete este aceeași ca oglinda copilăriei popoarelor, păstrată cu sfințenie în basmele lor, în poveștile mândrilor și fericiților Crai și Impărați «de pe cellalt tărâm».

Dar anii de învățătură în școale, preschimbă pe încetul această oglindă și la glasul istoriei celei adevărate a țărilor și popoarelor începem a ne lămuri că Domnii închipuiți de fantezia copilăriei noastre nu sunt Domnii aievea. În școală, apucăm a cunoaște crâmpes din viața și faptele reale ale Domnilor și Domniilor pământului. În ochii noștri mai deprinși a străbate ceața trecutelor vremi, răsar acum, și Crai prea puternici și Crai slabi, și Domni mari și Domni mici, și stăpâni fericiți și stăpâni nefericiți ai țărilor. Ei hotărăsc de pacea și de propășirea suptșilor; ei pot fi binecuvântarea sau blestemul lor. Ei poartă războaiele crâncene, ei pot împinge la moarte, ei pot duce la glorie sute de mii și milioane de oameni. Ei pot cuceri țări și le pot perde. Ei pot noroci neamurile și le pot arunca în mizerie.

Dar nici acuma, noi n'am ajuns a ști pe deplin ce este un Domn, care-i rostul și soarta vieții lui între oameni. Regii și împărații ni se par

încă numai stăpânitorii țărilor și tot mai socotim că viața lor este cea mai vrednică de pizmuț între toate viețile omenești.

Abia într'un târziu, când părăsim școala, când intrăm pe poarta cea largă a vieții mature, când ne așteaptă multele, strămtele, încâlcitele cărări ale vieții neatârinate, începem a pricepe cu adevărat rostul Domnilor și Domniilor pe pământ. Abia atunci ne putem dumeri cu totul că nu numai drepturile, ci și sarcinile cele mai mari apasă pe cei de sus. Cu cât treapta pe care se găesc dâșii este mai înaltă, cu atât răspunderea lor este mai grea. Cu cât viața lor pare, de departe, mai mulțumită, cu atât ea poartă mai multe griji, mai multe suferinți. Și cum Domnii sunt căpeteniile supreme ale țărilor și neamurilor, viața lor este și viața cea mai plină de sarcini dintre toate. Nici odată, un Domn adevărat nu poate trăi pentru sine. Viața lui, din clipa cea dintâi, este închinată obștei. Mai puțin decât oricare dintre muritori, Domnii pot să trăiască pentru sine, pentru plăcerile trecătoare ale vieții. Pe umerii lor apasă veacurile istoriei statelor și popoarelor. În sufletul lor, în viața lor cea de toate zilele, trebuie să fie loc pentru toate sufletele, pentru toate viețile supușilor lor. Conștiința lor trebuie să străbată chiar mai departe, în zilele viitorimei, de soarta căreia ei se simt mai mult răspunzători.

Iată, astfel, scumpi elevi, icoana aievea a vieții Domnilor. Nimenia, ca dâșii, n'are atâtea datorii și atâtea răspunderi. Ei trebuie să știe tot ce se face în țară, tot ce se uneltește peste hotare. Ei urzesc pânzele sorții neamurilor. Ei trebuie să primească toate plângerile supușilor, ei n'au pace și odihnă. Ochii lor neadormiți aleargă peste mii și mii de petiții, decrete, proiecte de legi. Ei trebuie să conducă statul fără să fie, întotdeauna, liberi pe voința lor, căci îi leagă marea carte de legi ale temeliei Statului: Constituțiunea. Ei poartă grijile supreme ale oștirea, ale culturii, ale vieții sociale și economice din țară. Ei trebuie să fie părinți buni celor de azi, fii ascultători generațiilor trecute, strămoși prea înțelepți urmașilor. Viața lor trebuie să fie pilda virtuților omenești, din trecut și din prezent. Milioane de ochi îi privesc și-i cercetează, pe când numai doi ochi trebuie să străbată viața și sufletele milioaneilor de supuși.

* * *

Abia după ce ne-am dat seama, în acest chip, de soarta Regilor și Impăraților, ni se lămurește în toată splendoarea, Domnia Măriei Sale Regelui, cartea de învățături cea mai bogată pentru fiii acestei țări.

Prin vârsta și prin vrednicia Domniei Sale, Măria Sa Regele Carol ocupă în istoria noastră locul între Ștefan Vodă cel Mare, care a stăpânit 47 de ani și între Mircea Vodă cel Bătrân, care a domnit 38 de ani. Bunătatea fără de margini a Celui de Sus, va îngădui Măriei Sale

Domnului Carol, să atingă cea mai înaintată vârstă din câte se vor fi pomenit până la dânsul în istoria Românilor.

* * *

Dragi elevi! Se încheie 44 de ani ai Domniei Regelui nostru. Patruzeci și patru de ani cari au însemnat veacuri în dezvoltarea noastră națională. În toată această vreme de grea cărmuire, M. S. Regele a clădit ca meșter fără de seamăn, țara și așezămintele ei cele noi, dându-ne icoana virtuților regale.

Voevozii măreți din trecutul nostru, au fost cu toții oameni întregi, Români întregi, creștini întregi, Domni și stăpânitori întregi. Astfel este și personalitatea M. S. Regelui.

Ales Domn al țării la 1866, în timpuri din cele mai nesigure, când Europa era turburată de frământări războinice, iar țara se clătina în temelii ei, cu detronarea lui Vodă-Cuza, Prințul Carol, om frumos, înțelept, hotărât și curajos, venia la noi ca un Făt-Frumos din bazme. Avea atunci abia 27 de ani, dar era *un om întreg*. Odraslă din străvechiul neam împărătesc al Hohenzollernilor, El fusese crescut pentru aspra viață ostășească, luase parte la un războiu, se distinsese ca ofițer viteaz. Din clipa când a pus piciorul pe sfântul nostru pământ, El și-a închinat viața datorii Sale de Domn; și *om al datoriei*; mai pre sus de toate, a rămas viața Sa întreagă. Memoriile Domniei Sale, vădesc la fiecare pagină, cu câtă grijă, cu câtă jertfire de sine, a înțeles Regele Carol a-și îndeplini menirea sa providențială.

Unsprezece ani de zile, El n'a cunoscut nici odihna zilelor, nici odihna nopților. Cu puteri niesecate a trezit din descurajare pe ai Săi, a organizat țara și oștirea, a chemat cu vraja firei Sale, anii de glorie ai trecutului nostru istoric.

În vara anului 1877, Prințul cel tânăr avea să dovedească Românilor și lumii, că este și un *oștean întreg*. În fruntea mândrei oștiri de Românași, pe care însuși și-o alcătuisese, El a trecut Dunărea ca un al doilea Arhanghel al spadei românești, ca un al doilea Mihai Viteazul.

La Calafat, unde o bombă eră pe-aci Să-i curme firul vieții, a exclamat voios: «Asta-i muzica ce-mi place!» Și-n această muzică a iadului, a stat neclintit cât a ținut războiul, ducând pe oștenii săi numai la biruinți. Aceia, cari ați văzut la Expoziția din 1906, «casa dela Poradim», ați putut pricepe câte suferinți peste puterile omenești, a trebuit să îndure Prințul. Într'o colibă păcătoasă c'un pat de campanie, o mescioară și-un scăunel, stătea, pe nopți de ploaie și ger, cu harta războiului înainte și țesea firele victoriilor române. Ceia ce a fost M. S. pentru oștenii săi și pentru oștenii ruși, a spus-o foarte duios, acuma câțiva ani, un strein, un Mitropolit bulgar, care primind cu sfânta cruce pe

Regele cărunt, venit la Plevna să se închine pentru odihna voinicilor săi căzuți acolo, a exprimat ceiace simțeau în acele clipe toți Românii : a chemat umbrele vitejilor din mormintele lor, ca să prezinte arma cu onor în fața Regelui recunoscător.....

După războiu, la 1881, Domnul și-a pus pe cap Coroana făurită din oțelul tunurilor cucerite dela Turci și cu puteri și jertfe noi s-a apucat de cârmuirea binecuvântată a țării la vreme de pace. Ca un *Român întreg*, Măria Sa a desăvâșit opera uriașă a domniei și sufletul său nobil s-a topit în sufletul neamului nostru, de pretutindenă. Agricultură, comerțul, meseriile, școalele și bisericile, limba veche și înțeleaptă, literatura și arta țării au înflorit ca prin minune sub oblăduirea sa prea luminată. Adorat de supușii săi, înconjurat cu dragoste de M. S. Regina-poetă și de odraslele scumpe ale familiei A. A. L. L. Regale Principele Ferdinand și Principesa Maria, M. S. Regele și-a sărbătorit, la 1906, jubileul fericitei Domnii de 40 de ani și Români veniți din toate unghiile țării, din Ardeal, Ungaria, Bucovina, Basarabia și Macedonia, s'au plecat cu smerenie înaintea feții de bronz a celui mai falnic Român, a Românului întreg, de pe tronul României.

Ca un al doilea Ștefan cel Mare, M. S. Regele a fost toată viața și un *creștin întreg*. Pentru sfânta noastră biserică drept credincioasă, fără de număr și neprețuite sunt jertfele ce-a săvârșit. Străvechea biserică dela Argeș, Trei-Ierarchii din Iași și atâtea alte monumente ale credinței strămoșești le-a înălțat din ruină, dând pildă tuturorora cum trebuie cinstite lăcașurile Domnului. În viața sa de om, în viața sa de Rege, Majestatea Sa este creștinul cel mai cucernic; nu-i în toată țara un al doilea cetățean care să-l întreacă în rugăciuni și fapte creștinești.

Și tot asemenea lui Ștefan cel Mare, M. S. Regele este *Domnul și stăpânul întreg*, a căruia viață se cheltuește numai pentru propășirea supușilor Săi. Cu sfatul și cu fapta, a stat întotdeauna pildă de hărnicie, de dragoste, de dreptate. La dânsul, oricare pătură a țării și fiecare cetățean găsește ascultarea părintească. Cinstitor legii nu-i nimenea ca M. Sa în largul țării și nici peste hotare nu-l întrece vre-un alt Suveran. Pe moșile Coroanei Sale, M. S., urmaș gospodarilor domnești de odinioară, a făcut adevărate grădini de muncă și belșug, spre învățătura și îndemnul obștei.

* * *

Dragi elevi ! Cu grija cea nedormită pentru datoriile de om, cu vitejia de oștean, cu dragostea de țară și neam, cu sfânta credință în Domnul, cu stăpânirea prea înțeleaptă, viața și faptele Majestății Sale Regelui sunt pentru toți Românii ca o carte deschisă a celor mai bogate și înalte învățături omenești, românești, creștinești, cetățenești. Mare

prin operele Sale nepieritoare, Domnia Măriei Sale este cea mai frumoasă întrupare a Domniilor românești din trecutul nostru de mărire națională.

Din acest trecut, Majestatea Sa a primit asupra-și sarcinile eroice ale făuririi idealurilor românești pentru cei de astăzi și pentru viitorime. Și cu neasămuita Sa vrednicie de om și de Domn, a zidit idealurilor noastre naționale, cetatea cea nebiruită,—România de astăzi. Dragi elevi ! Cât va trăi neamul nostru, va trăi și recunoștința către cel dintâi Rege al României : Domnul Dumnezeu din Ceruri, aibe-l în sfânta Sa pază, spre binele și fericirea neamului românesc.

Pentru El și pentru urmașii săi, fii României vor fi întotdeauna gata să trăiască, gata să lupte și gata să moară, precum au trăit, au luptat și au murit vitejii dela Plevna ! Pentru că El și Dinastia Sa, păzesc culmile de puteri, culmile de viață și de idealuri ale țării, ale neamului românesc !

I. Scurtu.

BRIGADIERUL FRUNZĂ *)

«Fiindcă băgasem în «mașina de palme» pe un funcționar din gara de nord care bătuse așa din senin pe un sergent din plutonul meu, am fost pedepsit cu «garda pieței», notat rău în memoriu și permutat în Reg. 11 de Călărași din Brăila.»

Astfel își începă căpitanul Busuioc Ion povestirea lui, pe care după ce goli un pahar de vin, o reluă precum urmează :

«Eram burlac pe atunci și cum mă stăpâneă o aprinsă dorință de a cunoaște cât mai multe ținuturi din țara românească, înțelegeți tare ușor că permutarea aceasta, departe de a fi o pedeapsă, eră pentru mine o plăcere.

În mai puțin de două luni de zile cutreerasem toate satele de pe lângă hotarul de miez-noapte al județului și aflasem toate coturile Siretului. Din fiecare din aceste raite mă întorceam cu câteva pagini de notițe foarte amănunțite asupra drumurilor, satelor, măgurilor, fântânilor, pâlcurilor de pădure și gospodăriilor mai de frunte. Mă rog : recunoașteri în toată regula. Mi-a plăcut în totdeauna să călătoresc fără să moțai pe cal și am învățat în acest chip lucruri foarte interesante pe care nu le-aș fi învățat altfel niciodată. După ce am tăiat județul de vre-o trei ori în lung, până pe la Cioara, am luat când mi-a venit bine

*) Din volumul «Ape mari» care apare zilele acestea.

malul Buzăului și mai în urmă malul Dunărei, apoi am început să-l străbat în lat. După un an de zile nu eră în tot regimentul ofițer care să cunoască mai bine ca mine locurile acelea. Colonelul se fălea că mă are sub ordinele lui și la o inspecție, însuși ministrul de războiu a scris în memoriul meu că mă cunoaște ca pe unul din cei mai buni sublocotenenți de cavalerie.

Muncit de dorința de a scoate din plutonul meu un pluton model, porneam din când în când cu el în marș la Siret unde făceam exerciții de înot. Aveam printre oamenii mei, un brigadier dat dracului, pe unul Ion Frunză, dintr'un sat de pe malul Dunărei care învotă ca un șarpe. Cu acesta am isbutit să-mi antrenez tot plutonul. În scurtă vreme trupa mea eră atât de înaintată, în cât eram sigur că trec cu ea și noaptea Siretul. Această trudă mi-a fost răsplătită după câțva timp printr'un frumos succes pe care l-am avut într'o luptă dată prin locurile acelea. La un moment al luptei, când inamicul începuse a respinge trupele noastre, m'asvârl cu plutonul meu în Siret și trecând dincolo, îl iau de la spate. Această lovitură care nu eră prevăzută în planul de luptă, mă impuse deodată și în ochii camarazilor și în cei ai șefilor mei...

Eu am ceva de haiduc în sufletul meu și cred că dacă m'aș fi născut cu o sută de ani mai din vreme, lumea ar fi cântat azi cântecul haiducului Busuioc, după cum cântă pe al haiducului Bujor. În pieptul meu clocotea pe atunci dorul de isprăvi care să uimească lumea. Când m'aruncam pe cal, mi se părea că mă înalț să sbor. În tot regimentul nu eră de cât un singur călăreț care să se măsoare cu mine: brigadierul Frunză. De acest voinic de *cojan* mă simțeam din zi în zi mai legat și începusem a-l lua uneori în raitele mele. Avea și ăsta ceva de haiduc în sufletul lui, dar fiindcă se născuse cam târziu, n'ar fi putut ajunge de cât numai un hoț de cai. Cu capela veșnic pe-o sprânceană, înalt și vioiu, brigadierul acesta nu cunoscuse cal care să-l trântescă...

În anul următor, cum a dat în vară, mergeam în fie-ce Sâmbătă după amiază la Dunăre spre a scălda caii, puțin mai la deal de oraș, la locul numit «capătul viilor». Eu descălecam și în timp ce mi se scălda și calul meu, mă uitam pe Dunăre. Imi plăcea cum îi licăreau apele în bătea soarelui, și cum curgeau la vale, fără nici un sgomot, ca o fășie de cer. Urmăream cu privirea pescărușii albi ce se roteau pe deasupra lor, cu mișcări elegante, răsându-le fața din când în când cu vârful aripelor. Și într'o Sâmbătă pe când stam așa cu privirea pe Dunăre, brigadierul Frunză îmi aduse calul, scăldat, șters, uscat și-mi zise:

— Așa-i că e frumoasă, d-le sub-locotenent ?

— Cine mă ?

— Dunărea ! — răspunse el.

Eu tocmai mă gândeam la acel tur de forță al Cazacilor cari la 1877 au trecut Dunărea pe cai și întrebarea brigadierului mă făcu să tresar. In acelaș timp simții prin toate mădularele o căldură la fel cu aceia pe care o simți când bei un pahar de vin vechi.

— Dar s'o vedeți noaptea ! — adaogă brigadierul.

Atunci, dragii mei, s'a aprins în mine o dorință ciudată, foarte ciudată, aproape nebunească : să trec într'o noapte Dunărea călare. Mi-eră teamă că nu-mi va ține calul și am început să-l antrenez, si-lindu-l să innoate în susul apei din ce în ce mai mult. Brigadierului nu i-am spus nimic, dar el părea a bănuî ceva, căci și el își antrenă calul, ba mai dă și înnot pe lângă el din când în când.

Și într'o noapte, am pus de mi s'a înșăuat calul și luând și pe Frunză cu mine am pornit la «capătul viilor».

Eră o lumină de lună mai-mai ca ziua și fiind târziu, eră o li niște desăvârșită. Cum am ajuns la locul unde scâldam caii de obicei, brigadierul îmi zise :

— Să urcăm mai la deal că ne scade apa.

Ghicise hoțul ce aveam eu de gând. Prefăcându-mă mirat de spusese lui îl întreb :

— Cum să ne scadă apa ?

— Păi nu «dăm» dincolo ?

— Dincolo ?

— Da.

— La ce ?

— la așa ! S'o biruim !

— Păi nu ți-e teamă ?

— Mie ? — făcu el și surâse ciudat. Mie să-mi fie teamă ? ! Dar n'am crescut pe ea ?

Observam că Frunză ocolea cuvântul Dunăre.

— Mergi cu mine, Frunză ?

— Și 'n apă ca și 'n foc, s' trăiți d-le sub-locotenent.

— Hai !

Cârmirăm caii pe loc și intrarăm în apă. Băgai de seamă că brigadierul își făcu cruce și făcui și eu ca el. Apoi dădurăm pintoni cailor. Apa începù a se urcă până la glesne, până la genuchi, până la armuri. Și deodată simții cum calul perde pământul și începe a înnotă.

— Scoateți picioarele din scări și ridicați genuchii sus — îmi zise Frunză.

Făcui cum mă învăță el și mă lăsaî în voia calului. Țineam frâul cu stânga și cu dreapta atingeam din când în când apa.

Caii strănutau des și prelung, ținând capetele sus. Apa lunecă pe lângă noi, în resfrângeri de lumină pu care nu le voiu uita toată viața mea. Ea ne învăluia, ne legăna, șoptea, cântă. La mijlocul Dunării mi se părû că urc o culme de deal.

Și deodată aud pe Frunză.

— Tii ! Da' ce repezeală-i aici !

Șuvoalele de apă curgeau acum fășâind, gălgâind, vâjâind, calde, repezi, însuflețite par'că, iar caii se opinteau din greu și găfâiau.

Nu vă puteți închipui ce simțeam eu în momentele acelea. Mi se pareă că în urma mea venea o oștire întreagă pe care o duceam la biruință. Chipurile camarazilor mei îmi trecură prin minte, șterse, îndepărtate, umile.

Caii sforăiau mereu. Un câine de pe un șlep începû a lătră la noi și un grec descărcă un foc de revolver în vânt. Dar caii zăriră malul și zoriau acum spre el. După câteva minute dând de pământ, s'au oprit să răsuflă, apoi au eșit pe uscat. Descălecarăm și le luarăm șeile. Ei se scuturară de odată cu putere și picăturile de apă străluciră o clipă ca niște diamante. Mă uitaiu înapoi și nu-mi venea să cred că trecusem Dunărea. Abea atunci înțelesei toată nebunia acestei idei. Mă uitai la brigadier. El stă liniștit, drept, cu mâna stângă pe mânerul sabiei, cu dreapta de-alungul trupului. În bătaia lunei, cu hainelē lui ude, pareă o statuē.

— Am biruit'o ! — zise el după câteva clipe.

Și nici de rândul acesta nu spunea pe cine a biruit.

A doua zi am trecut la Brăila, în luntre, cu caii pe de lături și multă vreme fapta mea a fost considerată ca o faptă de nebun. La oarecare timp după «Trecerea Dunărei», am fost avansat și permutat la Craiova. La plecare am cerut voe colonelului să-l lase pe Frunză să vie cu calul meu până acolo, ceeace mi se încuviință. Brigadierul stătû în noua mea garnizoană câteva zile, apoi porni la Brăila.

În ziua plecării, i-am scos bilet de drum, i-am dat un *pol* de aur și i-am urat sănătate.

Când mă întorc la prânz acasă, ce să văz ? Cufărul meu spart. Întreb pe ordonanță și soldatul îmi spune că brigadierul Frunză l-a spart.

Vă puteți închipui, cred, furia mea. Caut prin cufăr și găsesc bani neatinși. Rufăria toată la număr. Echipamentul complet. «Ei, drăcia dracului !» îmi zic eu și scot tot ce aveam în cufăr. Pe fundul lui o hârtie pe care eră scris :

Să trăiți D-le Locotenent !

Vă rog să mă ertați că v'am spart cufarul și să nu vă supărați că v'am luat fotografia. Cu ea o să-mi mai treacă dorul de D-v.

Al D-v. supus,
Brigadier Ion Frunză

Caut plicul în care țineam singura mea fotografie reușită : fotografia lipsea.

Și atunci din furia aceea de fiară turbată ce mă coprinsese, m'am pomenit deodată cu ochii uzi de lacrimi».

C. Sandu-Aldea

SCENA I *)

Roderigo, curtezanul Desdemonei. — Brabantio, tatăl Desdemonei. — Iago, locotenentul lui Othello. — Servitori.

Iago

Nu, nu sunt așa cum chipul mă arată : un smerit!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Roderigo

Fericirea lui trufașă e de neînchipuit.

Va plăti-o cu dobândă, însuțit, buzatul maur....

Soarta-i cămătar, nu glumă....

Iago (teribil)

Va plăti. Din visu-i de-aur

Tu trezește-l fără milă, dacă vrei să fii stăpân.

Veselia 'nveninează-i.... Scoală 'ndată pe bătrân,

Țipă 'n gura mare. 'n piață, să auză de cu noapte

Toate neamurile feiei, blestematele lui fapte.

Toți la el să se repeadă cu ocări, înfuriați,

Ca un roi de viespi și-albine când din matca lor le-abați.

Astfel peste fericirea-i ce 'și-o crede ne'ntinată,

Fie care să-i arunce vorba lui înveninată.

Roderigo

Uite casa părintească, — cuibul fetii drăgălaş.

Hai, — de cinstea ce-l așteaptă să-l vestim noi pe unchiaș.

* Vezi «Semănătorul No. 13» Libertatea de expresie din acest pasagiu fiind a lui Shakespeare, le-am respectat pe cât mi-a fost cu putință spre a nu mutila textul.

Iago

Iute, iute, ce pierzi vremea? Țipă strajnic cum se țipă
Când sbucnește 'n casă focul și-i cuprinde o aripă;
Ca din gura unui șarpe, urlă cât mai tare poți...

• *Roderigo* (țipă sub ferestrele lui Brabanțio)

Ei Brabanțio! seniore,... scoală, ești călcat de hoții.

Iago (cu glas pițigăiat)

Hoții, hoții,... sai! te pradă în averea ta de tată...
Uită-te 'n iatacul fetei, de mai doarme somn de fată...
Cercetează-ți toată casa, bani cumva din saci lipsesc?
Numără-i până la unul... Broși, cercei, se mai găesc?
Hoții, hoții!

Brabanțio (apare abia îmbrăcat la o fereastră)

Ce e asta? ei... ce gură de sălbatec.

Cine e acolo? cine strigă-așa, ca un zănatec?

Roderigo

Toți din casa dumitale sunt în paturile lor?

Iago

Inainte de culcare pus'ai ușilor zăvor?

Brabanțio

Și de ce, mă rog, mă faceți să răspund l'ășa 'ntrebare?

Iago

Ești prădat, și nu știi încă? Hei, în târg e zarvă mare!
Pentru Dumnezeu, coboară, vino repede 'nbrăcat,
Ai să-ți smulgi din creștet părul când vei ști ce s'a 'ntâmpat.
Jumătatea vieții tale ți-a fost smulsă, e furată...
Un țap negru, în strânsoarea poftelor nerușinată,
Ține alba mielușică... Și mai stai la gând? Sculați!
Nimenea să nu mai doarmă! Clopotul de grab sunați,
Ori de stai pe gânduri încă, — știe dracul el, ce face,
Și cu voe de nevoe, socru o să-i fii, și pace!
Scoală-te...

Brabanțio

Cu doi odată să vorbesc? ce sunteți proști?

Roderigo

După glasul meu, seniore, trebuie să mă recunoști.

Brabanțio

Nici de cum. Și cum te chiamă?

Roderigo

Roderigo

Brabanțio

A! de dragul

Cui a fost să-mi stric eu somnul! Nu ți-am spus să nu-mi calci pragul?
Știi cu toate astea bine, am vorbit destul de clar,
Fata mea, nu te iubește! Li ții calea în zadar.
Cum mai îndrăsnești atunce, într'un hal de-așa beție
Să mă tulburi? Piei, rușine blestematele, să-ți fie.

Roderigo

Dar seniore...

Brabanțio (cu ură crescândă).

Hei! sfârșește... A! ești în puterea mea!
Te voi pedepsi cum trebui de 'ndrăsneală. Vei vedea...

Roderigo

Dar seniore, mă ascultă...

Brabanțio

Ce-s minciunile' aceste,

C'au venit la mine hoții? E de răs așa poveste!
In Veneția sunt doară! casa-mi, după câte știu,
Nici în codru nu-i zidită, nici afar' în câmp pustiu....

Roderigo

Gândul care mă aduse pân'aci să-ți dau de știre,
E un gând curat, nu trebui, să-l iai drept nelegiuire...

Iago (lui Brabanțio)

Cum ești! de ți-ar spune dracul să slujești pe Dumnezeu,
Dumneata ai fi stare, — ca să n'ascuți sfatul seu, —
Să te 'ntorci din calea dreaptă! Noi venim să-ți facem bine
Dumneata, ne-arunci ocară! Apoi drept e? se cuvine?
Fuge fata, dusă'n lume, cu un armăsar ca focul...
I-a venit ei gust de ducă! cred că nu e tocmai locul
Ca în vremea asta tatăl să mai doarmă! — cercetează!
Or vrei mâini, să-ți vezi urmașii cum în fața ta nechează,
Drept nepoți să-ți iasă 'n cale herghelii de mânzișori
Ca odrasle-a vechei spițe din străbuni prevăzători?

Brabanțio

Cine-i neobrăzatul cela?

Iago

Un om bun ce-ți dă de veste
Că maurul și copila, fac pe monstrul din poveste:

Vârcolaciul cel cu dubla lui coloană vertebrală....
Drept să-ți spun, perechea asta, nu e tocmai ideală...

Brabanțio

Ești un blestemat de frunte.

Iago

Dumneata un... senator!

Brabanțio

Roderigo! De ocară, tu-mi vei fi răspunzător
Uite vezi? obrazu-mi arde.... Nu, — în veci nu ți-oi erta-o.

Roderigo

Voi plăti-o dacă fapta'n adevăr va merita-o.
Dar aibi bunătate... spune-mi, — Doamne, vreau să știu și eu—
Oare cu a ta 'nvoire, oare din îndemnul tău,
Fiica ta, la ceasul ăsta neobișnuit, din casă
Se strecoară-adăpostindu-și chipu 'n umbra nopții deasă,
Și tiptil o iă pe uliți, neavând drept cavaler,
Decât un pungaș de stradă, un plătit gondolier,
S'o arunce caldă încă din culcuș, în desfrânarea
Unui maur? Te 'ntreb numai: oare binecuvântarea
Părintească, Tu ai dat'o astei stranii însoțiri?
Căci atunci, pricepem totul, fără alte lămuriri,
Și mânia ta e dreaptă. Iar de nu ai prins de veste
Tot ce 'n juru-ți se petrece, atunci lesne trecem peste
Orice teamă și-ți dăm sprijin... ah! pe viul Dumnezeu,
De o iubire părintească n'o să-mi bat joc, tocmai eu!
Suntem cred de o părere, cum că fiica dumitale
— Afar' numai dacă însuși n'ai mânat'o pe-așa cale —
N'a făcut o faptă-aleasă să-și dea inimă și nuri,
Și să-și uite neam, rușine, datorie, 'n aventuri
C'un străin de neamul nostru, venetic în pribegie
Ce-și dă brațul lui în oaste, cui o dă mai mult chirie!
Caută-ți prin toată casa, fata, și de-o fi, atunci
Insumi eu la închisoare, îți dau voe să m'arunci.

Brabanțio

(A ascultat incremenit vorbele lui Roderigo... apoi se întoarce cu vioiciune de la fe-
reasta unde șade spre interiorul apartamentului.)

Facle, facle-aprindeți iute! Servitorii toți să iasă, —
Doamne! astă 'nfricoșată întâmplare, ne 'nțeleasă,

O visam chiar adineauri... ah! sunt foarte tulburat...
Doamne, doamne, cum mi-e frică! Dac'o fi adevărat?
Mă înăbuș... dați lumină! (dispare în interiorul apartamentului).

Iago (lui Roderigo)

Eu acum, te las în pace
Cumînțenia îmi spune. Nu mai am aci ce face.
Cum îi sunt locotenentul lui, cu grije mă feresc, —
În afacerea aceasta, mărturie să-ți slujesc.
Și la urmă, or ce-ar crede, ori ce-ar vrea judecătorii
Să nu-ți faci nădejdi naive, că vre-odată senatorii
Îl vor pedepsi... De formă, poate îl vor dojeni,—
Lui Brabanțio, necazul căutând a-l indulci....
Căci Veneția nu poate fără el; ar fi 'n primejde.
Turcii amenință Cyprul. El — e singura nădejde,
Priceput așa 'n răsboaie n'am avut un alt ostaș,
Și de mântuirea țării, el e singurul chezaș.
De și îl iubesc cum numai iadului mai port iubire,
Dar din 'naltă prevedere și adâncă chibzuire,
Ha! acolo de paradă, steagul dragostei îl pun.
Ocrotit sub umbra asta, aștepta-voi ceas mai bun.
Dacă vrei să dai de măr, cată-l la «Săgetătorul»*)
Eu mă duc... voi fi acolo... iacă vine senatorul...

Brabanțio

(Iago a eșit repede. Intră Brabanțio însoțit de servitori numai, cu torțe în mână. Foarte agitat, lui Roderigo)

Vai! ai spus tot adevărul! Să mă părăsească Ea!
Nu se spală-așa rușine, o să-mi sângere colea!...
Ah! răspunde-mi Roderigo, unde oare ai văzut'o?
Era, zici tu, cu Othello? Bine ai recunoscut'o?
Cine-ar vrea să fie tată cu-așa preț în locul meu?
Nu ți-a spus nimic de mine?—Vai! cum m'a 'nșelat mereu!
(Zăpăcit către servitori) Mai aduceți alte torțe, deșteptați-mi casa toată.
(Servitorii es)

(Lui Brabanțio) Cununați îi crezi tu oare? Oh! nenorocita fată!...

Roderigo

Așa cred...

*) Sala arsenalului.

Brabanțio

Atunci pierdută-i! Nu mai vine înapoi!
 Să-și trădeze ea părinții... A!... luați aminte voi
 Nu puneți temei în grabă, nu, pe nevinovăția
 Fetelor! E o minciună castitatea, cumiția
 Ce pe fruntea lor par scrise!—N'o fi farmec la mijloc
 Din a căruia pricină sângele-i luat'a foc,
 Fără chiar să știe fata, că din vrajă totul este?
 N'ai citit prin cărți să fie, Roderigo, de aceste?
 I-a turnat ceva copilei și la minți s'a turburat—
 Nu-i așa că se întâmplă?

Roderigo

Da... e prea adevărat...

Brabanțio (unui servitor)

Mergi la frate-meu și-l scoală.

(Servitorul ese)

(Lui Roderigo)

Poate că făceam mai bine

Dacă ți-o dădeam soție,

(arătând servitorului o stradă)

Pe-ici mai d'adrepțul vine.

(Lui Roderigo) Unde-or fi acuma oare blestemații rățăciți?

Roderigo

Le-ași putea eu dà de urmă, și v'ași duce — de voiți.

Luați și servitori mai sdraveni.

Brabanțio

Ah te rog, te rog mai iute

Să sculăm pe toți aceia ce-ar putea să ne ajute,

Să-i silim să ne deschidă.

(Celorlalți servitori)

Vă 'narmați, și-apoi la drum!

Adunați pe ofițerii cari fac de rond acum *).

Roderigo, Roderigo, ți-s dator recunoștința

Vino dragul meu cu mine, să cătăm cu sârghință.

(Toți es)

D. Nanu.

*) Veneția eră în secolul al XVI împărțită în șase quartiere. Fiecare din ele erau prevăzute de un ofițer de noapte ale căror funcțiuni erau să facă de rond până despre ziuă, în fruntea unui număr oarecare de paznici înarmați.

CALEA VICTORIEI

— Impresii —

Liniștea e leacul boalelor sufletești, în liniște e recrearea cea mai desăvârșită. Pacea, seninătatea ce se coboară în suflet, în mijlocul firii, în plimbarea printr'o luncă înflorită ori sub coama pădurilor bătrâne, te ușurează par'că, te ridică în aer. Armonia lucrează totdeauna binefăcătoare asupra sufletelor, dar armonia, desăvârșită în natură, o întâlnești atât de rar în mijlocul frământării vieții românești. O puternică impresie de armonie mi-a cucerit sufletul, plimbându-mă pe Calea Victoriei într'o Duminică după prânz. Sgomotul orașelor mari aici se topește par'că în undulări ușoare, svelte, elegante. O undulație e în trecerea domoală a publicului, cu totul deosebită de alergarea pripită de pe ulițele principale ale «Pestei» bunăoară. O intimitate împrietenește, leagă par'că pe toți acești oameni eșiți să respire aerul molatic al primăverii. Deși sunt îmbulziți, nu se cotesc, nu cearcă să apuce unul înaintea altuia. Înaintează încet, ca o apă cu unde line, ca și când ar fi prietenii cei mai buni.

Aceiași undulare plăcută e în alergarea strălucitelor birji, în trapul elegant al cailor murgi, plini de foc. Șirul nesfârșit de birji curge lăsând reflexe și străluciri adevărate și din părul fugarilor, și din luxul hainelor femeiești și din ochii strălucitori ce luminează de sub genele catifelate.

Se zice că se pierde frumosul natural prin evoluția culturală a societății omenești. Nu, frumosul natural nu se pierde, ci primește numai podoabe nouă; la florile sălbatice cu miros tare se adaugă florile cultivate, cu mai multe culori, cu mai multe parfumuri. Caili ce aleargă pe calea Victoriei sunt de sigur frumoși și dacă i-am vedea păscând într'o livadă, dar le crește farmecul, crește admirația noastră pentru ei când îi vedem galopând pe asfalt, îmbrăcați în curele scumpe.

Femeia cunoaște legea aceasta a evoluției: îmbrățișarea naturalului cu ceiace e creație omenească. Știe, sau mai bine simte ce armonie poate aduce în toată ființa ei o haină frumoasă, și de aceea, la orice femeie, nenorocirea cea mai mare e atunci când e lipsită de acea mătase, catifea ori altceva. Și contemplând lumea de pe calea Victoriei, mi-a venit de odată gândul: iată artistele armoniei esteriorului. O recreație sufletească poți s'o afli într'o luncă ori pădure, dar, pentru unele suflete această recreație se poate afla și în furnicarul societății omenești, când din tot răsare năzuința spre frumos, spre desăvârșire.

I. Agârbiceanu.

Românii resfirați de-alungul munților istrieni se numesc în graiul lor propriu *Vlah*, pl. *Vlasi*, numire împrumutată dela Slavi. Din ceilalți Români numai cei din Meglenia se servesc de această denumire străină. Popoarele conlocuitoare Slavii, câte odată și Italienii, îi desemnează sub numele de Ciribiri sau Cici (aceștia deznaționalizați), nume privit ca batjocoritor de Istro-Români, după cum Aromânii consideră la fel numirile de Cuțovlah și Țânțar.

Numirea de Cici și Ciribiri își are origina nelămurită. Părerii deosebite și nesigure s'au emis asupra lor. Cei cari doresc să aștearnă asupra acestei chestiuni se pot referi la studiul sumar, dar instructiv, al lui I. Popovici, apărut în revista „*Romania*” ¹⁾, unde se și dă o explicație foarte verosimilă, în tot cazul cu mai mulți sorți de adevăr decât etimologia savantă propusă de A. Byhan în Anuarul al VI-al institutului român din Lipsca ²⁾.

Afară de aceste numiri amintite mai de demult ³⁾, Istro-românii au mai fost numiți de străini și *Rimgliani*, adică *Rimleni*, termen întrebuițat de Slavi pentru a înțelege pe *Romani*. Așa îi numește bunăoară Covach A., scriitor slav, care ni-l face cunoscuți pe Românii din Istria pela începutul sec. al XIX.

Cu toate acestea, altădată, pela 1698, după cum mărturisește F. Ireneo dela Croce, în scrierea mai sus pomenită, ¹⁾ Istro-românii se numeau în limba lor maternă *Rumări*, adică *Români*, cu prefacerea lui -n- intervocalic în -r-, potrivit unei particularități fonetice a graiului istrien. Astăzi însă termenul de *Rumăr*, după cum ne asigură zelosul și conștiinciosul cercetător al dialectului istro-român, I. Popovici ²⁾, nu se mai aude. El este doar întrebuițat mai mult ca termen tehnic pentru desemnarea acestor frați ai noștrii de unii scriitori ³⁾ și cred că ar trebui păstrat și propagat în această accepțiune, ca unul care este adevăratul nume al Istro-românilor, pierdut nu de mult sub influența covârșitoare a slavismului, precum și pentru considerația că el înfăți-

¹⁾ Vol. XXXII, pag. 123 sqq.

²⁾ pag. 368

³⁾ *Historia antica, e moderna* etc. Trieste, 1698, de F. Ireneo dela Croce.

¹⁾ Op. cit., lit. IV, pag. 334 îi numește: *Rumeri*, știut fiind că *ă* și *i* nu puteau fi redați prin caractere latine.

²⁾ Revista: *Romania*, vol. XXXII, pag. 122.

³⁾ I. Nădejde, Almanahul Macedo-român, București 1902, pag. 64 îi numește *Rumiri*; idem, în *Viața Românească*, Anul I, No. IV.

șază în acelaș timp și una din particularitățile caracteristice prin care acest dialect se deosebete de celelalte.

Primele noțiuni despre acești îndepărtați ai noștri frați ni se păstrează în lucrarea citată a lui F. Ireneo dela Croce despre care ne întreține mai pe larg I. Maiorescu ¹⁾, cel dintâiu scriitor român, care se ocupă de aproape și la fața locului despre dânșii. În scrierea lui dela Croce găsim și primele probe de limba Istrienilor, peste tot 23 de cuvinte, din nenorocire mai toate rău reproduse, mai în totdeauna redate cât mai apropiat de limba italiană. Va fi contribuit, probabil la această confuzie și izbitoarea asemănare a lor cu limba italiană. Numai puține cuvinte păstrează forme curat românești, sau mai bine zis *rumărești*, deși nu ne sunt transmise cu scrupulozitatea unui filolog. Așă sunt de pildă: *anbla cu Domno* (umblă cu Domnu), *bou, berbaz* (bărbați), *cass* (caș), *lapte, puine* (pâine) etc. Toate cuvintele conservate în della Croce sunt reproduse exact în ultima lucrare de valoare a lui I. Popovici: *Dialectele române din Istria*, Halle, 1909, pag. IX—X, despre care vom avea prilejul să mai vorbim.

Crescând interesul pentru studiul limbelor romanice din ce în ce mai mult, învățați de seamă au început să se ocupe mai de aproape și mai cu temeiu de acest dialect al limbei noastre. Așă vedem cum marele romanist G. I. Ascoli pela 1861 contribuie cu o sumă de cuvinte în ale sale *Studi critici* I, pag. 47—79, Gorizia 1861, pentru ca mai târziu cunoscutul învățat Fr. Miklosich, în diferitele sale opere consacrate limbei române să studieze și mai adânc graiul Rumărilor. În lucrarea sa *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, ne dă la pag. 55—69 pe lângă un restrâns dar prețios material lexical din acest dialect și însemnate cunoștinți despre dialectul lor. Aci ni se spune, între altele, că limba lor, numită de ei înșiși valahă, de alții după cum se pare ciribrică, alungată din biserică și din viața publică, continuă a răi numai în sânul familiei, «*quasi lingua di confidenza*». Și tot aci aflăm că numărul lor, care astăzi este foarte redus, a trebuit altădată să fie cu mult mai mare, după cum vorbesc dovezile sigure ale timpului trecut precum și împrejurarea că limba *rumără* s'a păstrat până azi tocmai pînă în Jefane la Mune, nu departe de Castelnuovo. Aceasta, după cum asigură Miklosich la locul amintit, arată că Rumării se întindeau în trecut până aci.

Dela Miklosich încoace atât cunoștințele despre viața Rumărilor cât și materialul lexical al limbei lor se înmulțesc, fie de însuși Miklosich în ulterioarele sale lucrări, fie de alții, cari de asemenea contribuie în mod mulțumitor la adunarea graiului rumăr.

¹⁾ *Vocabular Istriano-român*, Iași, 1874, pag. 334—335.

În timpul mai nou însă cel care încearcă să dea științei un dicționar din tot materialul cunoscut al graiului istro-român este Românu-l St. Nanu, ¹⁾ care a elaborat cu multă pricepere toate cuvintele din acest dialect începătoare cu litera A. Din nenorocire autorul n'a mai continuat lucrarea începută. Golul a vroit să-l umple A. Byhan, german de origine, dar bun cunoscător al limbei române; acesta reușește să alcătuiască un dicționar mai complet sub titlul *Istrorumänisches Glossar*, Leipzig 1899, nereușit însă pe deplin, cu toată silința și cu toată munca și priceperea depusă de autor, după cum arată Bartoli ¹⁾ și I. Popovici ²⁾. Aceștia, în criticele aci pomenite reușesc a îndrepta multe din erorile lui Byhan, completându-i în mare parte materialul lexical și bibliografic.

Un nou și sigur cercetător al graiului rumăr este Iosif Popovici. Acesta, în lucrarea de curând apărută și mai sus amintită, adică în *Dialectele române din Istria* aduce un bogat material, în cea mai mare parte basme, culese la fața locului. În introducerea lucrării sale se ocupă de premergătorii săi, arătându-le în acelaș timp valoarea lucrărilor publicate. «Dintre textele publicate până azi, spune Popovici la pag. VII, pot fi luate în seamă abia proverbele lui Ive, basmele lui Weigand și textele publicate de Pușcariu în *Analele Academiei Române*, 1906, ... celelalte fiind în cea mai mare parte traduceri și nu lucruri originale».

Iosif Popovici pe lângă că ne prezintă un material sigur, mai are și netăgăduitul merit de a fi îndreptat multe din erorile predecesorilor săi, erori nu din cele mici și fără de importanță, cu atât mai mult cu cât s'a căutat pe asemenea erori grosolane a se trage concluziuni istorice de cea mai mare însemnătate. Să ilustrăm aceasta printr'un singur exemplu. Învățatul Th. Gartner a reprodus în mod greșit cuvântul *deiel'* cu înțelesul de «copii». Miklosich și G. Meyer l'au pus în legătură cu alb. *djel'* (cet. diel'), *djal'e* (cet. dial'ă) «copil», considerându-l de origine albaneză. Greșala se repetă de Byhan ¹⁾, iar G. Weigand, în *Enciclopedia română* (art. *istrieni*) și mai târziu într'o recenzie scurtă despre broșura lui O. Densușianu «Din istoria emigrațiunilor păstorești la popoarele romanice, făcută în «*Literaturblatt f. g. u. r. Philologie*» No. 1 (1908) pag. 28, se rostește hotărât că Istro-românii au venit din Turcia, fixând și timpul când, anume în sec. XVI, aducând ca argument tocmai acest cuvânt. «Despre origina lor [a Rumărilor], zice el, probabil că «au venit în aceeași vreme ca și *Cicii* în sec. XVI din Turcia, unde

¹⁾ *Studj di fiologia romanza*, vol. VIII pag 517 și 614 sqq.

²⁾ Revista: *Romania* vol. pag. 325, 333.

³⁾ *Istrorumänisches Glossar* art. respectiv.

«trebuie să fi fost în contact cu Albanezii, fiindcă s'a conservat cuvântul «*deiel'*» = copii, care cuvânt numai din limba albaneză se poate explica». Iar în Literaturblatt cit. loc. „*Auch die Istrorumänien zeigen durch deiel'*» = *Kinder ganz deutlich auf die albanesische Beziehung*“. Și totuși I. Popovici arată în mod absolut doveditor că un cuvânt *deiel'* nu există la Rumări ; lămurește origina imaginarii *deiel'*, zicând, că el s'a născut din neînțelegerea lui Gartner cu interlocutorul său Glavina. Odată cu deslușirea adusă de Popovici cad dela sine și concluziile istorice întemeiate pe acest element. Iată deci de ce mare folos pot fi studiile serioase ale lui Popovici. Din acest punct de vedere lucrarea lui I. Popovici arată un progres, fiindcă, după cum am mai spus, îndreaptă multe din erorile premergătorilor săi, contribuind simțitor la înaintarea dialectologiei române. În această parte a doua, ni se dau texte adunate de însuși autorul din cinci sate istroromâne și texte culese de A. Glavina, dar transcrise de autor. Lucrarea se încheie cu un glosar al acestui dialect, care este și refacerea glosarului lui Byhan: «...m'am hotărât, zice autorul, să revăd întreg glosarul lui Byhan din nou și să prezint tezaurul român din Istria în forma lui actuală. Am luat cuvânt cu cuvânt părerea a cel puțin 4—5 Români și Românce din Istria deodată în satul Susnevița. Și așa am îndreptat cuvânt de cuvânt»¹⁾.

Acestea sunt scrierile mai de seamă care ne transmit cunoștinți și mai ales probe din graiul Istrienilor. Din toate începuturile, căci nu se pot numi decât începuturi tot ce avem despre Istroromâni până acuma, lucrările lui I. Popovici se disting mai mult, după cum am avut prilejul să ne convingem din sumara dare de seamă. Încheind aceste rânduri, nu putem decât să dorim lui I. Popovici, ca să aducă la îndeplinire desăvârșită munca începută cu atâta succes. Cu al doilea prilej vom vorbi despre numărul, locuințele, obiceiurile și diferitele păreri exprimate despre originea Românilor din Istria.

Per. Papahagi.

PUSTIUL CASEI *

*Prăbușiți în întuneric de jele
 Tac azi păreții casei mele.
 Departe de soarele inimii,
 Singur, străin de tot ce dragu-mi-i,
 Când plec gândindu-mă la tine,*

¹⁾ Op. cit. pap. XI.

^{*)} Din volumul ce va apărea în editura «Minerva»

Nu duc cu mine
 Părerea de rău a nimănui,
 Căci pentru morți dragoste nu-i...
 Apoi de vin spre casă, cum pașii mi se răresc.
 Cum mă usuc de dor și mă topesc
 De jele, când știu că 'n prag
 Ființă nu-i să m'aștepte cu drag...

Seara, o pânză neagră scoboară
 Pe sufletul meu, gata să moară...
 Nimica la zile nu mă deșteaptă
 Pentru că zimbetul nu mă așteaptă...
 Noaptea, de câteori trezindu-mă din somn,
 Intunericul, al străjnicilor domn,
 Desgroapă icoanele sale moarte
 Ce nici o bucurie nu pot să-mi poarle;
 Șatunci oriunde ochii întorc
 Privind cum stelele firele-și torc,
 Pe raze argintii,
 Zădărnice te aștept să vii...
 Și totuși altfel era allădată,
 Când de fericire era casa-mi luminată...
 Astăzi unde sint copiii mei?
 Pe unii din ei
 Mormântul i-a înghifit,
 Pe alții de lată i-a deslipit
 O voință mai crudă și de cât mormântul...
 Nenorocitul de mine, ce mi-i azi cuvântul,
 Dacă nu-l aude ea:
 Lumina-ștea,
 Ce dulce-mi-i
 Ca floarea în mii..

Dar, noaptea, iată că vine
 Spre mine,
 Intunecoasă,
 În casă
 Durerea.
 Întâmpină tăcerea,
 Și numai baterea tristului ceas.
 Măsoară al scârbelor pas...

*Pe așa cumplită vreme
Cine geme ?
E vântul,
Ce-și înăsprește spre mine cuvântul...
Ploara, lovind în pereți,
Mă întreabă un e ești...*

*O ! vino, vin
Al umbrelor mele scuin ;
Topește cu ochii tăi ghița
Ce-mi stinge viața ..*

*Dar
În zadar
Plâng.
Până mă sting,—
Nimic*

*Petrele nu zic,
Păreții tac,
Umbrele,-larmă nu fac ;
Iar ușa casei mele
Ce cu mare jele
Dragostei se 'nchide
Moartea,—curând o va deschide.*

6 Sept. 1889

N. Beldiceanu

TIPOGRAFIA „CANTORA FOAIEI SĂTEȘTI“ DIN IAȘI

Guvernul lui Mihail Sturdza concedase încă din anul 1839 Institutului «Albina» al lui Asachi, tipărirea unei reviste, specială pentru țărani, intitulată *Foaia sătească a Principatului Moldovei*. Această foaie trecu prin 1840 la Tipografia Mitropoliei, unde Căpitanul Mihail Kogălniceanu se află ca director.

Kogălniceanu obținând personal editarea acestei foi, în schimbul unei subvenții din partea statului, căută să-și întocmească un atelier propriu pentru trebuințele ei.

Astfel el obțină dela Mitropolitul Veniamin două prese din Tipografia Mitropoliei și puțin material, înjghebând deocamdată o mică tipografie, pe care o intitulă «*Cantora Foaiei sătești*», după numele revistei ce avea să tipărească. Această tipografie fu cu timpul îmbunătățită în mod considerabil, după cum o dovedesc tipărițile sale ulterioare, și

mai ales cele mercantile, din cari o colecție se află în Biblioteca Academiei Române.

Materialul din Tipografia Mitropoliei nu-i fusese vândut definitiv lui Kogălniceanu, ci numai arendat, cu anumite condițiuni, după cum o dovedește următorul contract, intervenit între marele om de stat și Mitropolitul Veniamin, cu data de 7 Marte 1840:

C O N T R A C T

În urmarea rugămintei ce ne-au făcut dumnealui adiointantul Kogălniceanu a-i încredința două teascuri din ale tipografiei Mitropoliei, cu făgăduință și îndatorire ca în vadă de zece ani să i le dea în starea cea mai bună înzestrate cu slove și alte trebuincioase unelte.

Răzămându-ne pe o așa îndatorire și încredințându-ne de întocmai urmare, i-am dat cerșutele două teascuri în credința dumnealui cu următoarele condiții:

1-ii. Se dau dumnealui două teascuri pe vreme de zece ani.

2-lea. Leafa i hrana lucrătorilor și celelalte cheltueli ce va face întru îmbunătățirea acestor două teascuri va fi a dumnealui fără a putea pretenderisi vre-un ban dela Mitropolie, nici pentru slove, unelte i altele, nici pentru ținerea lucrătorilor.

3-lea. Orice hârtii ofițiale a Mitropoliei sau cărți bisericești tălmăcite de noi, ce vom voi să se tipărească în acele două teascuri, dumnealui adiointantul este îndatorit ca în tipografia Mitropoliei să le tipărească fără nici o plată, dându-se de Mitropolie numai hârtia, cerneala și leafa lucrătorilor pe vreme cât va ținea lucrul tipării acestor cărți.

4. Câștigul ce va eși dela tipărire cărților va fi a dumisale, pentru ca să poată și dumnealui îndemână pe de o parte, ținerea lucrătorilor, iar pe de alta împlinirea celorlalte îndatoriri și cheltueli.

5. După trecerea a zece ani de zile, dacă Mitropolia nu va vroi a mai lăsa aceste două teascuri dumnealui și pentru mai multă vreme, dumnealui este dator a teslemarisi ¹⁾ în deplina stăpânire a Mitropoliei atât amândouă teascurile, cât și slovele și uneltele trebuincioase la lucrarea acestor două teascuri ca prin aceasta să fie tipografia Mitropoliei, mai ales aceste două teascuri, adusă în cea mai bună stare.

6. Dacă aceste două teascuri nu vor ajunge dumisale spre săvârșirea lucrului dumnealui este volnic a-și mai cumpăra încă un teasc, însă acest teasc, precum și slovele și uneltele ce va face pentru slujba lui, după trecerea de zece ani, va trece în stăpânirea Mitropoliei, răspunzându-se de către Mitropolie toată cuprinderea cheltuelii cu facerea lui după socoteala ce va înfățișa acum la sosirea lui, care fatură se va iscăli de către noi.

7. Din toate cărțile ce va tipări, dumnealui este dator a da câte un exemplar la biblioteca Mitropoliei fără nici o plată.

Spre păzirea întocmai acestor alcătuiri s'au făcut două asemenea înscrisuri, unu adică din partea dumnealui, iar acesta din partea Mitropoliei adevărit cu a noastră iscălitură și pecete.

No. 438

Veniamin Mitropolit Moldovei.

Pecetea
în ceară roșie

840 Mart. 7 zile

Eși.

¹⁾ A înapoia.

Pe lângă alte mijloace, pentru realizarea acestei nevoi, Kogălniceanu obținuse dela Mihai Sturdza Voevod un ajutor de 12.000 galbeni, căruia îi urmă o altă sumă echivalentă ¹⁾).

Foaia sătească apărură până la 1851, având ca supliment *Foaia învățăturii folositoare* încă dela 1840, iar dela 17 Ianuarie 1841 urmă un *Adaos la Foaia sătească*, care ținură până la 24 Iunie 1851, și, în fine, un *Adaos extraordinar la Foaia sătească*, care apărură dela 25 Februarie 1845 până la 17 Iunie 1851.

Cam în acelaș timp cu *Foaia sătească*, adevărat tot în 1840, Kogălniceanu mai tipări și *Arhiva românească*, foaie trimestrială, retrospectivă, care apărură din Aprilie 1840—1841 și apoi în 1845 pentru scurtă vreme, apoi *Dacia literară*, sub direcțiunea căpitanului M. Kogălniceanu, având ca colaboratori pe Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Donici, Stamati, etc. Odată cu foaia se împărțea și un supliment muzical: *Cadrii pentru piano-forte*, pe teme moldovenești, de F. G. Rouschinski, in-8^o6, căruia îi urmă *Ilusii pierdute*, in-12°, de Kogălniceanu la 1841.

În acelaș an, 1841, Kogălniceanu în colaborare cu Costache Negruzzi tipări și o carte pentru gospodinele române, intitulată *200 rețete cercate pentru bucate, prăjituri și alte treburi gospodărești* de K. N. (Costache Negruzzi) și M. K. (Mihail Kogălniceanu), apoi *Bisericeasca istorie a lui Meletie Mitropolitul Atenei*, tradusă în românește de smeritul Veniamin Mitropolitul Moldovei, Tom. I.

Tot în 1841 apărură primul calendar, din seria de calendare tipărite de Kogălniceanu, cari fac epocă în dezvoltarea culturală a Moldovei, intitulat *Calendar pentru poporul românesc*, pe anul 1842, in-12°, cu tipar negru și roșu.

În 1842 tipărește un volum de poezii (ediție complectă) al lui Gr. Alexandrescu, cu planșe litografice, lucrate de H. Benedict, in-64° (8/10 cm), compus din 226 pagini; apoi *Calendarul pentru poporul românesc*, etc.

La 1843 Kogălniceanu tipărește faimosul său *Cuvânt introductiv* la cursul de Istorie Națională, precum și un volum de poezii de A. Hrisovergi, și un roman tradus de Toma Vartic, intitulat *Bianca Capelo* in-8° 2.

La 1844 eși *Propășirea*, foaie științifică și literară a Moldovei, sub direcția lui M. Kogălniceanu, care fu suspendată după 9 luni de apariție, de către censura lui Mihai Sturdza, din cauza prea marelui simpatii pe care Kogălniceanu începuse a și-o manifesta încă de pe atunci pentru clasa țărănească, pe care ceva mai târziu, pe la 1864, avea să o traducă în faptă, ca ministru al lui Cuza Vodă; apoi *Puterea armată și arta*

¹⁾ Comunicare verbală de d. Vasile Kogălniceanu.

militară dela întemeierea Principatului Valahiei până acum, a neuitatului Nicolae Bălcescu; *Ceasurile de mulțămire* ale lui George Sion; *O călătorie la Constantinopole*, de Th. Codrescu; *Peatra Scandelei* sau Lămurirea despre începutul și pricinile adevărate ale schismei și neînțelegerii ambelor biserici de Răsărit și Apus, cu arătarea celor cinci deosebiri de căpetenie, alcătuite de iubitorul de Dumnezeu Episcopul Cernicăi și al Calavritei în Pelopones, Ilie Miniatu, acum traduse în limba românească de smeritul Veniamin Costachi Proin Mitropolit al Moldovei.

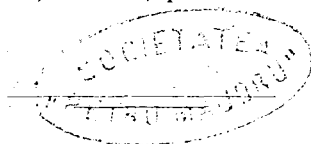
În 1845 apărură de sub teascurile tipografiei «*Cantora*» următoarele cărți:

1) *Balade în versuri*, după Victor Hugo, de C. Negruzzi; 2) *O repetiție moldovenească* sau noi și iar noi, farsă de K. Karagiali (cu o prefață de M. Kogălniceanu); 3) *Indeletnicire despre buna mărire*, de Arh. Eug. Bulgar, din grecește, in-12°, pagini 128, de Mitropolitul Veniamin; 4) *Plete lungi și minte scurtă* (comedie, de serdarul Iorgu Copcea) in-8° 1; 5) *Calendar pentru poporul românesc* pe 1845; 6) *Regulamentul organic*, pentru oștirea Moldovei de P. Scheletti, in-8°; 7) *Fragments historiques* de M. Kogălniceanu. *Biblioteca Teatrului Național*, etc.

La 1846 se tipări: 1) *Aristomen și Gorgo*, din grecește, de Vasile Drăghici, Tom. I, in-8°, 227 pagini; 2) *Cântarea tânguitoare și rugăciunea Impăratului Leon*, in-12°, pagini 24; 4) *Cronicile române*, de Ioan Canta și Ioan Kogălniceanu, etc.

Cu acest an încetează activitatea teascurilor Tipografiei Cantora a Foaiei Sătești, această foaie trecând din nou în editura Institutului «*Albina*» al lui Asachi.

Această tipografie nu stete în posesia lui Kogălniceanu decât până la 1846, adecă nici atât cât se prevede în contractul de arendare încheiat cu Mitropolitul Veniamin, fusionând cu Institutul *Albina* al lui Asachi, după cum o dovedește publicațiunea intitulată *Letopisețele Țării Moldovei*, de M. Kogălniceanu, Tom. I, publicate în 1852 în acest Institut.

George Ionescu
Culegător de litere-tipograf.

EU M'AM NĂSCUT...

*Eu m'am născut în portul în care totdeauna
Corăbii fără număr, stau gata de plecare...
Imi face unul semne, cu el mă cheamă altul:
— Dar dacă nu știu unde, de ce să plec pe mare?*

*E lipsă 'n port și totuși eu nu pornesc aiurea,
—Nici lenca, nici sfiata nu 'nvăluie-a mea frunte:
In brațul meu sunt forțe, 'nceleșate de mândrie
Ce nu vor să se lupte cu grijile mărunte...*

*Se poate imbarcarea să aibă pentru alții
O dulce mulțumire, de clipe fericite,
Se poate... dar pe mine, dac'aș porni, în urmă
M'ar chinui desgustul plăcerii împlinite..*

*Și totuși, câteodată când marea e albastră,
Privesc și eu în larguri cu inima 'ntristată,
Și-atunci cu ușurință pricep că 'ntotdeauna
Sunt gatu de plecare, dar nu plec niciodată.*

*Rămân și-aștept zadarnic întoarcerea acelor
Ce 'n suflet cu speranțe, s'au avântat pe valuri;
Dar nu văd decât resturi de luntrii sfărâmate
Ce aleargă cu mânie, lovindu-se de maluri...*

*Nu văd venind victorii în sunet de fanfare,
De-aceea singuratec în nopțile cu stele,
Prin port, eu plâng de mila alător naufragii
Ce-ar fi putut să fie înfrângerile mele...*

*Eu nu pornesc ca alții, dar n'ași dori să aibe
Asemeni soartei mele, o soartă nici dușmanii;
Nu le-ași dori vre-odată, la țărături ca pe mine
Nehotărâți să-i aște și zilele și anii...*

*Eu m'am născut în portul în care totdeauna
Corăbii fără număr, stau gata de plecare,
Imi face unu semne, cu el mă cheamă altul:
—Dar dacă nu știu unde, de ce să plec pe mare?*

V. Lascar.

VECHILE BOERII ALE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

(Din Dicționarul lui Iordache Golescu)

Ban, adică cel mai mare boer, cu cel mai mare cin al Prințipatului Țării-Rumânești, carele d'în vechime stăpînea Banatul și Craiova, cu cile cinci județe d'în pîste Olt.

Banul mai în urmă, după ce Banatul au rămas în stăpînire streină,

stăpînea numai Craiova și câte cinci județe de pîste Olt, ca un vechil al Domnului. Mai pînă urmă fiind-că Banul, unindu-se cu boerii de acolo, se împotriva la multe cereri ale Domnilor, au ridicat Domnii pînă la Banul de acolo și l-au orînduit la Divanul țării, ca un mai mare al Divanului și în locul lui trimetea la Craiova câte un credincios din Grecii lor, numindu-l Caimacam, adică vechil de Domn. Însă toate treburile ale Craiovei și acelor cinci județe, atît ale Ocîrmuirii, cit și ale judecătoriilor, tot prin știrea și îngrijirea Banului se urma, încă nici-unul dintr'acele județe nu putea să viie la București, pînă nu lua voie de la Ban, și viind, dator ierea să se înfățișeze mai întîi la Banul, și apoi Banul îl înfățișa la Domn. Aceasta s'a pîzit pînă acum la reformă.

După Ban vine cinul de *Dvornic*, care se împărțea în două: Dvornic de Țara-de-sus și Dvornic de Țara-de-jos. Acești boeri îngrija de plaiuri, adică de părțile țării cele despre munți, de hotarele țării cele despre țara nemțească, avînd supt stăpînirea lor pe vătașii de plaiuri, cu oamenii lor. Dvornicul de Țara-de-sus stăpînea județele de pîste Olt, Dvornicul de Țara-de-jos stăpînea județele cele de dincoace de Olt, cite sunt despre munți.

După Dvornic vine *Logofătul*, care și acesta se împărțea în două, ca și Dvornicul, adică Logofăt de Țara-de-sus și Logofăt de Țara-de-jos. Cel de Țara-de-sus stăpînea cele cinci județe de pîste Olt și județul Ilfovului, cel de Țara-de-jos celelalte județe de dincoace de Olt. Acești Logofeți îngrija de toate judecătoriile țării; toți judecătorii după la județe și după la departamenturile din București, de acești Logofeți se alegea. Acești Logofeți îngrija și de toate mănăstirile, alegea igumenii pe la mănăstiri, le cerceta pricinile lor.

După Logofăt vine *Vistierul*. Acesta îngrija de toate dăjdiile țării. Supt stăpînirea lui ierea toți ispravnicii și toți sameșii.

După Vistier vine *Spătarul*. Acesta îngrija de toate oștirile țării, adică cel mai mare pîste oștiri, pîste căpitani, pîste slujitori și c. l. l.

Aceste cinci boerii se numea grecește *πρώτη πεντάς*, după care luase și numire rumânească proti pendada, adică treapta cea d'întîi și mai mare de cinci boerii, carii purta barbe.

Mai în urmă s'a mai adăogat un cin, ce a luat numire de *Postelnic*; acesta fiind-că îngrija de cinurile ce se da pînă la toți boerii ¹⁾, ca un lucru mai însemnător, se orînduia la acesta tot din Grecii Domnului.

Mai în urmă s'a mai adăogat și alt cin, luând numire de *Agă*, după limba turcească, care îngrija de tîrgul Bucureștilor. adică de brutari,

¹⁾ Iera însărcinat și cu treburile puterilor streini și cu C[on]șrierii pînă la toate părțile (Notă autorului).

dă Măcelari, dă zarzavagii, dă lumânărari și c. l. l., și pedepsea pe făcători de rele, pe gălcevitari pe ulițe și alte vini mici.

S'a mai adăogat și alt cin, luând numire de *Cămăraș*, din numele cămară, pentru că îngrija de camera domnească, adică veniturile și cheltuielile Domnilor prin el să îngrija.

Mai în urmă înmulțindu-se boerii, și boeriile fiind puține, Domnii, ca să poată ajuta cu trebi pe toți, au mai adăogat *Dvornic al treile* și *Dvornic al patrilea*, dândul[e] îngrijirea pagubi[i] și stricăciunilor ce se fac de vite la sămănături și la vii din toată țara, dându-le și rând după Dvornicul de Țara-de-jos.

S'a mai adăogat și alt cin, numindu-se *Dvornic al obștirilor*, pentru că îngrija de toate cele de obște, cum spitaluri, orfanotrofion, școale, cișmele, poduri și c. l. l., dându-i rând după Dvornicul al patrilea.

S'a mai adăogat alt cin ce a luat numire de *Logofăt dă obiceiu* și îngrija de lefile tuturilor slujbașilor și de alte obiceiu ale țării, dându-i rând după Logofătul de Țara-de-jos.

S'a mai adăogat alt cin, ce a luat numire de *Hatman*, care îngrija de toate împlinirile de bani, ce se făcea după poruncile domnești, și în București și pe la toate județele, dându-i rând după Logofătul de obiceiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a mai adăogat alt cin, ce a luat numire de *Dvornic dă politiie*, care împlinea dajdiia orașului Bucureștilor, dându-i rând după Hatman-πολιάρχος.

Aceste toate cinuri au luat numire de «protipendada», măcar că numărul lor a trecut peste cinci. Toți acești boeri să numea și boeri de Divan, sau veliți boeri și purta barbe și bastoane în mână, la or ce adunare înaintea Domnilor.

A dooălea pendada coprindea aceste cinuri, însă fără barbe și fără bastoane, adică:

Clucer, care îngrija de hrana oștirilor.

Paharnic, a căruia slujbă ierea ca la mesele domnești (impărătești) să dea vin Domnului (Impăratului) cu paharul, gustând iel mai întâi, spre ferire de otravă.

Stolnic, carele îngrija de masa domnească (impărătească) și ce gusta din bucate mai înainte, spre ferire de otravă.

Sărdar, carele îngrija de calabalicurile oștirilor.

Armaș, carele îngrija de pușcăriie și de celelalte temnițe și de toți vinovații, strângând și birul țiganilor domnești și îngrija de tunurile țării. Care mai în urmă s'au numit vornic de temnițe.

Mai în urmă s'a adăogat și alt cin, numindu-se *Căminar*, care

îngrijă și lua avaeț de la toate vinurile ce venea din țară streină și în urmă și de la cele pământenești, dându-i se rând după Clucer.

S'a mai adăogat și alt cin, dându-i se numire de *Comis*, care îngrija de caii domnești și i s'a dat rând după Stolnic.

S'a mai adăogat și alt cin de *portarbașă*, cel mai mare piste portari, ce îngrija de musafirii streini și mergea înaintea lor cu un baston în mână, când îi înfățișa la Domn.

A treilea pendadă coprindea cele mai din jos cinuri adică :

Medelnicer, care schimba talerul Domnului, la mesele domnești.

Sluger, care îngrija de tainurile slugilor domnești, adică cel ce le da tain de mâncare.

Șătrar, carele îngrija de corturile domnești.

Pitar, care îngrija de caritele domnești și împărța și pâinea pe la slugile domnești.

Clucer za ariie, sau Clucer d'ariie, carele îngrija de magaziiile osteșăști, cum de orz, fin, și c. l. l.

A patrălea pendadă coprindea aceste mai jos însemnate cinuri, adică :

Logofăt al doilea și Logofăt al treilea, carii ierea pe supt Logofeții cei mari, cu îndatorire ca să citească jălbi, atit înaintea Logofeților, cit și înaintea Domnilor. Central University Library Cluj

Logofăt de taină, carele însemna or ce se grăia la Divanurile domnești, atit de prigonitoarele părți, cit și de boeri, cum și chiar hotărîrea domnească.

Vistier al doilea și al treilea, supt cel Mare Vistier.

Postelnic al doilea și al treilea, supt cel Mare Postelnic.

Comis al doilea și al treilea, supt cel mare Comis.

Căpitan de vânători, carele avea supt stăpânirea lui toți vânătorii domnești.

Aceste toate cinuri s'au păzit până la reforma de acum, ce s'au prefăcut toate, după cum se coprind în Regulament ¹⁾.

Baş-boer, adică cel mai mare piste toți boerii, șeful boerilor. Acest cin s'a dat de la Impărăția turcească, în zilele lui Constandin Vodă Mavrocordat, când l'a scos din Domnie, la cel mai mare boer dintr'acea vreme, adică Dudescului, până când s'a orinduit alt Domn, și în urmă nu s'a mai dat la nimeni, până acum în zilele Domnului Gheorghe Bibescu, când iarăși prin ferman împărătesc s'a orinduit Baș-boer Dumnealui Banul Gheorghe Filipescu.

N. Bănescu.

¹⁾ Regulamentul Organic.

CRONICA LITERARĂ

Numărul acesta e dublu (16 și 17), pentru că în săptămâna luminată Semănătorul n'apare. Viitorul număr va eși la 30 Aprilie. Dorim sărbători fericite tuturor cititorilor noștri.

Noile calomnii ale d-lui Dragomirescu din numărul ultim al «Falangei» nu vor rămâne din partea d-lui Vălsan fără răspunsul meritat. Iertare i se dă numai pentru acest număr de sărbători, pur literar. Sperăm însă că răgazul va fi întrebuițat de d. Dragomirescu pentru răspunsul la articolele d-lui Vălsan, iar nu pentru calomnii care au numai intenția să devieze polemica.

Atragem atenția cititorilor noștri asupra traducerei din Rola, «Amurgul Veacurilor» datorită colaboratorului nostru D. Nanu și apărută în numărul 2. al «Vietei Românești.»

Comitetul de lectură al Teatrului Național din București e alcătuit din D-nii: I. Brătescu-Voinești, A. G. Florescu, Duiliu Zamfirescu, D. Evolceanu și V. Leonescu.

Domnul M. Sadoveanu e numit Director al Teatrului Național din Iași.

A apărut în Biblioteca pentru toți, o culegere de nuvele și schițe de Ion Chirulanov «Păcate vechi».

În «Convorbiri Literare» Martie 1910, se publică primul act din piesa d-lui Florescu «Chinul». În acelaș număr d-l Vălsan își tipărește interesanta cuvântare rostită la Societatea Studenților în litere cu prilejul sărbătoririi d-lui Maiorescu. Articolul e intitulat: *Titu Maiorescu, îndrumător al tinereții.*

Autorii dramatici întruniți pentru vo-

tarea unui reprezentant al lor în comitetul de lectură al Teatrului, au pus temelia unei societăți care va avea de scop să urmărească respectarea drepturilor autorilor. Statutele societății elaborate de d-ni Florescu și Iuliu Roșca sunt terminate. Zilele acestea va fi prima convocare.

S'a deschis Expoziția «Tinerimei Artistice» în fosta Panoramă Grivița de lângă Primărie. Au expus toți artiștii noștri, asupra lucrărilor cărora vom reveni într'un articol amănunțit.

A murit *Mark Twain*, celebrul umorist. Numele lui adevărat e S. L. Clemens. La noi este foarte puțin cunoscut și de sigur că mulți nu vor fi auzit de cât foarte puțin, vorbindu-se despre el. Împreună cu un alt umorist *Dunne*, el face parte din scoala lui *Browne* (1834—1867). Câte și trei sunt foarte însemnați și ocupă locuri de frunte în istoria literaturii engleze. Un critic englez *William Archer* scria odată, că romanul lui *Twain*, *Huckleberry Finn* e cel mai de seamă roman apărut în literatura engleză în cel din urmă pătrar de veac. În străinătate *Mark Twain* e mai puțin apreciat. Jocurile lui de cuvinte și «umorul» din scrierile sale, de multe ori nu, plac. E greoi și pretențios. În deosebi Francezii, cu spiritul lor fin și mușcător, nu l'au luat niciodată în seamă; de altfel *Mark Twain* s'a răsbunat de nenumărate ori bațjocorind pe francezi și pe scriitorii lor. Paut Bourget în romanul său «*Outre-Mer*» scrisese că americanul nu-și cunoaște nici odată bunicul. *Mark Twain* îi răspunde criticându-i romanul, iar în ceea-ce privește afirmarea cu bunicul se împacă știind că *Franțezul nu știe nici odată cine îi e tată!*

În locul rămas vacant la Academia Franceză prin moartea dramaturgului Vic-

torien Sardou, a fost ales romancierul *Marcel Prévost* care zilele trecute și-a rostit «discursul de primire». I-a răspuns Paul Hervieu. Prévost s'a născut în 1862 și astăzi e unul din cei mai citați scriitori. Studiile și le-a făcut la Bordeaux și la Paris. În 1882 intră în școala Politehnică, pe care o descrie într'unul din romanele sale, și ese inginer. Simțindu-se atras către literatură Prévost își părăsește cariera și inzestrează literatura cu scrieri de valoare, dintre care unele au făcut să fie socotit drept scriitor imoral. (*Les demi-vierges; Lettres de femmes* etc...) Invinuirea e nedreaptă. El zugrăvește cu multă fidelitate cele mai mici amănunte ale sufletului feminin, a cărui psihologie o cunoaște îndeajuns. A mai scris: *Les vièrges fortes; Cousine Laura; Made-moiselle Jaufre; Lettres à Française* s. a.

La Revue (15 Aprilie).

Se știe câtă înrăurire au romanele lui Conan Doyle și detectivii lui, asupra spiritului ușor al cititorilor și câtă vâlvă a făcut în librării isprăvile lui Scherlok-Holmes și ale altora. Conan Doyle este azi un scriitor însemnat care se caracteriză mai cu seamă prin originalitatea lui. Iată însă că într'un articol „*Le Roman Policier*”, A. Niceforo profesor la universitatea din Roma arată că autorul englez nu e cel dintâiu care introduce în literatură acest gen nou: Corentin al lui Balzac și Dupin de Edg. Poe prin îndrăzneala și îndemânarea lor, pot sta alături cu Scherlock, dar în deosebi, un romancier—care azi e uitat—și ale cărui romane sunt cât se poate de interesante este *Gaboriau* (1835—1873). A scris: *Monsieur Lecog; Le Dossier No. 113* ș. a. în care eroii întrebuințează așa zise mijloacele „nouă” ale lui Conan Doyle.

Louise Cruppi scrie despre cartea Doamnei *Ellen Key*, o scriitoare scandinavă care schițează în câteva pagine activitatea intelectuală a două din prietenele și tovarășele sale: *Ana-Carlota-Leffer* și *Sofia Kovalesky*. Cu ajutorul

celor scrise în acest studiu, împreună cu studiile criticilor: *Georges Brandes, Benedetto Croce* ș. a.; autoarea articolului de față, scoate în evidență personalitatea literară a scriitoarei *Ana-Carlotta-Leffer* devenită mai târziu prin căsătoria ei cu un italian: ducesă de Cajanello. Nuvelele ei, piesele de teatru, romanele sunt minunate ca concepție și la această scriitoare născută și trăită în Suedia și mai târziu în Italia, cititorii vor găsi adâncimea de cugetare a scriitorului dela nord, îmbinată cu melancolia, setea de viață și poezia ce o simte Ducesa de Cajanello stând ceasuri întregi cu ochii ațintiți pe valurile Mediteranei.

În *La maison d'amour et de mort*, cunoscuta romancieră *Brada* adaugă câteva pagini la povestea vieții lui Balzac și publică scrisori inedite ale văduvei romancierului.

Jehan d'Ivray, urmează cu povestirile ei din Harem, povestiri sugestive și uneori prea credincioase. Toată viața bogatului egiptean e trăită într'o casă curioasă cu sclave de deosebite colori; nepăsarea, necurățenia unora din ele, lubricitatea altora, e zugrăvită cu mult interes și mult spirit de observațiune.

Interesante scrisori inedite ale lui *Laf-cadio Hearn* către Chamberlain, privitoare la viața și moravurile din Japonia. Se pare că aproape întregul număr al revistei e închinat femeii. După articolul de mai sus despre o scriitoare suedeză, scris de o femeie, după schița romancierei *Brada*, și notele de călătorie ale scriitoarei *Jehan d'Ivray; Bernardini-Sjoestedt* iscălește un articol *La „Revision des Valeurs” de la femme* ocupându-se de mișcarea intelectuală care are loc în generația feminină contemporană. Această *revizie a valorilor* este o formulă a lui *Nietzsche* și autorul articolului pomeneste în linia mării teoria filozofului german.

Despre *Eugène-Melchior de Vogüé*, scrie *Nicolas Ségur*, „*La Parure*” e o schiță a lui *Paul Reboux* și *Ch. Muller*,

doi scriitori cari pasișând au mai scris când-va un volum: *A la manière* de... scriind în felul deosebiților scriitori. De data aceasta un subiect rămas dela Mau-pessant e tratat de: Dickens, Edmond de Goncourt, Emile Zola și A. Daudet (?!).

G. *Saint-Aubin* într'o recenzie ce o face despre romanele americane se plânge de mediocritatea lor. E mai mult ogoană după câștig și scriitorii desprețuesc arta adevărată. Cele mai multe din aceste romane sunt scrise de femei.

Fernand Gregh, cunoscutul poet, simbolist pe vremuri, scrie despre poeziile lui *Stuart Merrill* și ale lui *G. Trarieux*.

La rubrica «Fapte și Documente» Dr. L. Cașe, scrie câteva rânduri despre: *La stovaine, le nouvel anesthésique du docteur Jonnesco*, și mai departe. . . . *qui n'a fait qu'appliquer la théorie d'un de ses confrères le Dr. Corning*.

La Revue des Deux Mondes (15 Aprilie 1910) *Paul Margueritte*.—*La Faiblesse humaine*. Urmarea articolului privitor la libertatea cultului în Rusia în urma decretului Țarului Nicolae de *Anatole Beaulieu*.—*La Russie nouvelle et la liberté religieuse*. *Georges d'Arenel* are un foarte curios studiu asupra industriei casnice: *L'évolution des dépenses privées depuis sept siècles*, din care aflăm că de furculiță nu s'au folosit francezii până sub domnia lui Henric al III-lea. Diplomația lui Bismark, care nu s'a dat învins nici în lupta cu biserica catolică ne e scoasă și mai mult la iveală în studiul lui *Georges Goyau*: *Bismark et la Papauté*. *Paul Hazard* face recenzia unui studiu interesant privitor la evoluțiunea intelectuală în Italia între

1815 și 1830 de *Julien Luchaire*. Cu ajutorul acestei cărți poți urmări în timp de 15 ani viața unui popor și poți înțelege ideile care l'au călăuzit.

Captivitatea lui Napoleon al III-lea, în Germania și întâlnirea lui cu Impărăteasa, îndeletnicirile lui zilnice și întreaga lui preocupare, până la moarte, ne e zugrăvită de *Henri Welschinger*.

René Doumic analizează tragedia italiană adaptată scenei franceze de Rich-pin. *La Beffa*. Dări de seamă. Recenzii. Cronica Politică.

Din străinătate ne vine vestea durosă că bătrânul scriitor și vajnicul luptător *Björnstjerne Björnson* a murit. În numărul viitor va apărea în revista noastră un articol amănunțit privitor la activitatea sa culturală și naționalistă. Deocamdată câte-va date biografice. E născut la Kvikne în 1832 (8 Decembrie). În școală s'a împrietenit cu scriitorii de mai târziu Vinje, Ibsen și Ionas Lie. A scris drame, romane, nuvele și articole prin ziarele străine în care luă apărarea popoarelor asuprite; a fost cât-va timp directorul teatrului din Bergen și a luat o parte activă la despărțirea țărilor scandinave. E recunoscut de toți drept poetul național al patriei sale. Optimist—prin optimism se și deosebește opera lui de a lui Ibsen—luptător convins și cinstit, Björnstjerne e tipul norvegianului așa cum s'a descris el însuși în nuvelele sale. În articolele sale literare el scria despre tot ce poate interesă omenirea, pieșele îl ajutau în răspândirea ideilor sale de libertate și din toată opera sa se desprinde o mare sete de viață, de care s'a despărțit atât de greu.

BANCA LATINĂ

SOCIETATE ANONIMA

CAPITAL SOCIAL LEI 5.000.000

Sediul: București, Str. Smârdan, No. 2

PROSPECT

Banca Latină formată pe acțiuni la purtător a 200 lei una, deschide chiar de acum subscriere publică pentru complectarea măririi capitalului social.

Condițiunile de subscriere sunt:

20 la sută se va vărsa odată cu subscrierea, adică de acțiune	} Lei 50
plus o taxă de curtagiu, fise, etc. de acțiune în total	
20 la sută după două luni dela primul vărsământ, adică	» 40
30 la sută la 15 Septembrie 1910, adică de acțiune	» 60
30 la sută la 15 Noembrie 1910, adică de acțiune	» 60

Domnii subscriitori cari ar dori ca întregul vărsământ la acțiunile ce subscriu să-l facă integral, li se va face o bonificație de 6 lei de fiecare acțiune.

Anul social începe la 1 Ianuarie și se încheie la 31 Decembrie.

Din beneficiul net, compus din produsul tuturor afacerilor societății se va preleva, mai întâi un **minimum** de 5 la sută pentru crearea fondului de rezervă, alți 5 la sută ca procent la capitalul vărsat și restul beneficiului se va distribui acționarilor ca al doilea dividend.

Fondul de rezervă care se va urcă până la jumătatea capitalului social este tot averea acționarilor.

Subscrierile acțiunilor și vărsămintele se fac în București la Sediul Băncii din strada Smârdan No. 2, în fața Bisericii Rusești.

Subscriitorii din țară vor trimite aderările și vărsămintele prin cecuri sau scrisori de valoare la adresa Băncii, și cu primul curier vor primi chitanțe respective.

COMITETUL DE DIRECȚIUNE :

D-1 M. C. Haret, proprietar, fost Director G-ral al Creditului Agricol și Viticol.

D-1 Comandor I. Coandă, proprietar, fost Director al Serviciului Maritim Român.

D-1 Scarlat Arion, Dr. în drept, avocat, m. propr. rur.

D-1 I. N. Cesărescu, Dr. în drept, avocat, propr. fost prim-ajutor de primar al Capitalei.

D-1 C. N. Luca, comerciant, proprietar rural.

D-1 Henri Hefti, proprietar, fost Director al Băncii franceze, fost Director al Băncii Comerciale Române, din București.

D-1 I. G. Testiban, proprietar, fost Director al Băncii de Credit și Scont.

LIBRARIA NAȚIONALĂ

SOCIETATE COOPERATIVA PE ACȚIUNI

47, — CALEA VICTORIEI — 47,

FURNISEAZĂ TOT FELUL DE CĂRȚI ROMÂNE ȘI STRĂINE, PRECUM ȘI
RECHIZITE ȘCOLARE, DE BIUROU, etc.

CASĂ DE EDITURĂ

REVUE GÉNÉRALE

des sciences appliquées

PÉTROLE, — MÉCANIQUE, — INDUSTRIE, — FINANCES

Paraissant deux fois par mois.

— Rédaction et Administration : Str. Câmpineanu 60, București. —

Abonnement : 30 fr. p. Roumanie (36 p. l'étranger) par an.

PROGRESUL ROMÂNESC

MAGAZIN DE CONSUM

MARE ASORTIMENT DE COLONIALE. — BIUVETĂ LUXOASĂ

București, Strada Fântânei No. 1, colț cu Calea Victoriei.

G. Constantinescu & T. Eremie

INGINERI

BIUROU TECHNIC

București, Str. Câmpineanu No. 60.

EXECUTĂ TOT FELUL DE :

— LUCRĂRI IN BETON ARMAT —
REZERVOARE DE PETROL. — MAGAZII
MAȘINI, INSTALAȚII MECANICE
PODURI ȘI CĂI FERATE

PROTECTOR

Oficiu internațional de brevete și
invențiuni

București, Str. Câmpineanu No. 60.

TIPOGRAFIA

ȘI

Stabilimentul de Arte Grafice GEORGE IONESCU

București, — Strada Academiei, 30.

Efectuează orice fel de lucrări
atingătoare de această branșă, precum :

REVISTE, ZIARE, CĂRȚI
ȘCOLASTICE, HOTĂRNICII,
TEZE DE LICENȚĂ
CECURI, COMPTURI, CĂRȚI DE
VIZITĂ, DIFERITE INVITAȚIUNI,
AFIȘE IN DIFERITE CULORI ȘI
IN DIFERITE LIMBI ȘI FORMATE.
EDITEAZĂ CĂRȚI DIDACTICE
APROBATE

Deviza Stabilimentului este :
Acurateța, Promptitudinea și
Prețuri moderate.